Man neemt vrouw

MAN NEEMT VROUW

AANTEKENINGEN UIT HET PATRIARCHAAT

EVA HOFMAN

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

Eerste druk, november 2025

© 2025 Eva Hofman

Omslagontwerp Fien Rijks
Typografie binnenwerk Perfect Service
Auteursfoto Daan Bothof
Productiebegeleiding Tim Beijer
Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 934 2066 3
NUR 320

www.uitgeverijpluim.nl

Geen enkel deel van dit boek mag worden gebruikt voor het
trainen van kunstmatige intelligentie.

Voor mijn zusje

‘Honey, don’t ever try to figure out what’s going on between two people.’

– Eve Babitz, *Sex and Rage*

Inhoud

Deel 1: Waarin de auteur haar stelling presenteert
Ouder worden in schermtijd: een introductie 13
De macht over je lichaam 28

Deel 2: Waarin we ons afvragen wat er mis is met mannen
Morele paniek 49
Waar nog echte mannen zijn 60
Op date met kleine mannen 77
Het systeem moet kapot. *Een profiel van Dasha Nekrasova* 88

Deel 3: We constateren dat heteroseksualiteit in crisis is
Man neemt vrouw: onderwerp, werkwoord, lijdend voorwerp. *Een profiel van Andrea Dworkin* 103
Feminist met een scherp pincet. *Een profiel van Donna Haraway* 119
Op zoek naar feminiene energie 135
Elke selfie is een schreeuw om hulp 145
De baas over je creditcard 156
Goede moeders. *Een profiel van Lucille Ball* 169

Slot: Waarin wordt gedacht in oplossingen
Beeldtaal 185
Dankwoord 199
Literatuur 201

Deel 1:
Waarin de auteur haar stelling presenteert

achter de horizon wacht het uitsterven
voor nu lijkt rotten op bloeien, ruikt
bijna hetzelfde

– Maxime Garcia Diaz, 'live through this w/ me'

Ouder worden in schermtijd: een introductie

‘Kutwijf!’ Ik bevind me in drie werkelijkheden. De Sarphatistraat in februari-koud Amsterdam, linkerhandschoen uitgetrokken, tintelende handpalm tegen mijn cappuccino. Dat is het fysieke, de tweede realiteit ligt in mijn rechterhand. Ik scan een krantenartikel terwijl ik langs de mensen, bomen, wegversperringen in mijn periferie stap.

‘Hé, kutwijf!’ Een harde schouder tegen de mijne. Misschien had ik haar eerder opgemerkt als er door mijn noisecancelling koptelefoon niet ook een derde realiteit binnenstroomde. Ik had geen koffie over haar leren jas gemorst als ik niet zo geboeid naar een podcast aan het luisteren was.

De presentatrices praten door, ik versta mijn eigen excuses niet en schud de druppels van mijn hand. Lang nadat de jas alweer mopperend is doorgelopen, blijf ik hangen op de vraag hoeveel stromen informatie een mens tegelijkertijd kan verwerken. Er is meestal een tweede scherm, vaak ook een derde. Televisie volg ik met live commentaar onder mijn vingertoppen. Elke zorgvuldig neergepende scène tast ik aan met mijn eigen achtergrondmuziek. Podcastpresentatoren praten mijn computerspel vol, en terwijl de film draait ben ik online aan het shoppen naar de outfit van de hoofdpersoon. Tijdens dat alles, de hele dag en meestal ook ’s nachts,

ontvang en verstuur ik berichten via minstens vier verschillende kanalen.

In mijn oren: 'Wat is het meest neoliberale sterrenbeeld?' Ik zet een nieuwe aflevering aan. Behalve mijn eigen gedachtestroom vervagen ook de hoge oude bomen, dito herenhuizen, het rumoer van de auto's en door de wind ploegende studenten onderweg naar Roeterseiland. Het stemgeluid dat halfdronken en lijzig door mijn koptelefoon klinkt, ken ik inmiddels als neoconservatief op het fascistische af, maar dit is een oude aflevering en toen waren ze nog niet zo ver. De twee New Yorkse podcastpresentatrices profileerden zich als tegendraads, dat wel, maar van het soort dat op Bernie Sanders stemt. Hun systeemkritiek was marxistisch, cynisch, avant-garde. Nu bespreken ze de dertigste verjaardag van een van hen, sterrenbeeld vissen.

'Ik ben in de zomer van mijn leven,' zegt ze. Dat hoorde ik nog nooit. Alleen 'lentes jong' uit de mond van oude, oude mannen over minderjarige meisjes. En iets over de herfst, meestal in combinatie met reclame voor vakantieflats in Portugal. De zomer klinkt aantrekkelijk en alsof alles waarvoor je zo hard hebt gewerkt dan eindelijk tot bloei komt. Het klinkt niet als een einde, terwijl dat het beeld is dat ik via de contentmolen krijg ingepeperd. Dertig markeert de afloop van de jeugd, seksuele aantrekkingskracht, potentie en waarde. Als je een vrouw bent tenminste. Het is de opmaat naar vijfendertig, het jaar dat je vruchtbaarheid keldert.

Ruimschoots ontkrachte onzin, maar wel het soort seksistische drek dat aan je blijft kleven. Het is mijn baan als journalist om me in onlinegemeenschappen te verdiepen, en om de gesprekken die ik daar tegenkom in cijfers te gieten. Vervolgens om de schaduw ervan in de fysieke realiteit terug

te zoeken, de wortels van een idee te traceren en te onderzoeken hoe het van de marges naar de mainstream reist. Ik hoor het ook van andere techverslaggevers: als je over internetcultuur schrijft, struikel je tegen wil en dank over misogynie.

Het internet werkt als een vergrootglas voor wat er maatschappelijk al is. Online zie ik mensen hardop terugverlangen naar het Nederland van voor de emancipatiegolven. Dat conservatieve geluid, versterkt door een verse laag vrouwenhaat en nativisme, neemt toe in plaats van af, en niet alleen online. Het is er ook als ik mijn laptop dichtklap en van de redactie van *De Groene Amsterdammer* de lange route naar huis wandel om een werkdag van me af te stampen die in het teken stond van het classificeren van bedreigingen aan het adres van lhbti'ers. Laat tijdens zo'n wandeling je blik langs honderden unieke gezichten glijden, vraag je af: aan wie is het om te definiëren wie vrouw is, en wanneer een vrouwenleven ertoe doet?

Scherm aan en ik zie twee studentes kristallen ophangen in het keukenraam van hun eigen huurwoning. Een backpacker die klimt met stof en zweet in haar lachrimpels. Een Brusselse influencer die brullend en gierend van het lachen de achtervolging inzet naar een man die haar na-siste. Ik zie een autonomie die nog geen mensenleven geleden ondenkbaar was, waar generaties feministen voor hebben gevochten. Zulke filmpjes zijn hoopgevend tot ik op de comments klik. Weten al die zelfstandige, baldadige vrouwen dan niet dat ze op het punt staan om op te drogen? Waarschijnlijk hebben ze in het verleden een goede man bedrogen, waarschijnlijk kunnen ze er nu geen meer vinden.

Het is niet moeilijk om van het voorjaar te houden, de

ochtend van het leven, de belofte van iets wat nog even niet hoeft te worden waargemaakt. Wat deed ik in mijn eigen lente? Surfen op het internet. Mijn opmaat naar de volwassenheid bestond uit blogs lezen op goSupermodel, Engels leren door mee te zingen met de liedteksten onder YouTube-filmpjes, *Skins* torrenten. Nu heb ik een feed, met daarop hormoon-influencers die net als ik over voorstadia nadenken. Ze hebben het over de vroeg-luteale fase van je menstruatiecyclus, wanneer de baarmoeder wordt voorbereid op iets wat zich zal innestelen.

De zomer van je leven is er om te pieken, maar dat is niet het verhaal dat vrouwen wordt voorgehouden: wij springen van lentestorm direct naar de vroege herfstbries. Wie daarvan profiteert, zo hebben feministen tot in den treure beschreven, is een industrie die erop gericht is de jeugd als de meest relevante levensfase van vrouwen te bestempelen om vervolgens serums en botox te verkopen die je zo lang mogelijk in staat stellen die relevantie te behouden. Maar als we alle aandacht op behoud leggen, negeren we iets anders, namelijk de levenservaring van onze tantes, moeders, en oma's. We worden niet alleen aangemoedigd zo lang mogelijk jong te blijven, we worden ook ontmoedigd waarde te hechten aan de lessen van hen die voor ons kwamen. Als je niet uitkijkt ga je van onervaren naar irrelevant. Als we weigeren te pieken, waar dient al die anticipatie dan voor?

Voor jonge schrijvers is het heel belangrijk om een zwik oudere mentoren te hebben, alleen al zodat ze je erop kunnen wijzen dat elke zogenaamd originele gedachte die jij hebt al een keer is uitgewerkt, en met een branie waar jij alleen maar van kunt dromen, door Susan Sontag. Ik probeer aan een vriendin van een zekere leeftijd uit te leggen dat

de populariteit van botox bij mijn cohort verband heeft met een heersende wegwerpcultuur. Ik zeg: als je vrouwen leert zichzelf als producten te zien, geef je ons ook mee dat we vervangbaar zijn. We zijn steeds jonger 'op'. Ze overhandigt me Sontags *Over vrouwen*.

> [De] herwaardering van de levenscyclus ten gunste van de jeugd werkt uitstekend voor een seculiere maatschappij, die puur gericht is op een almaar groeiende industriële productiviteit en het ongelimiteerd kannibaliseren van de natuur. Zo'n maatschappij moet een nieuw gevoel voor levensritmes scheppen om mensen aan te moedigen meer te kopen en te consumeren, en sneller weg te gooien.

Jeugd staat volgens Sontag zo ongeveer gelijk aan geluk, en is bovendien een metafoor voor energie, rusteloze mobiliteit, graagte: voor de staat van begeren. Als de lente voor de vrouw een seizoen van transitie is, dan is de zomer een verzengende stilstand in een cultuur die deze hitte niet verdragen kan.

Ik vind het interessant dat Sontag rept van een levenscyclus. Een cyclus heeft geen piek, geen climax waartoe een mannenleven oploopt tot vlak voor de ouderdom. Precies dat hoogtepunt van viriliteit en verzamelde kennis en kunde kan een vrouwenleven volgens Sontag niet bereiken. Als vrouwen al kennis wordt toegedicht, dan is dat er een van het eeuwige soort. Vrouwen zijn volgens haar in die lezing een soort natuurgodinnen, die hun wijsheid niet tijdens hun levensloop opdoen. In plaats daarvan zit het 'diepe weten', zoals ik het influencers hoor noemen, ín ons, van geboorte tot dood. Het lijf, dat sterfelijk en veranderlijk is, wordt zo

een huls waarin eeuwige wijsheid en intuïtie liggen opgeslagen. Een huls om te preserveren.

Kortgeleden, een literair evenement in Oostende, in een koffiehuis met hoge ramen die uitkijken op het strand en een wonderlijk kalme Noordzee. Bij binnenkomst blijkt dat het andere panellid en ik een identiek hoofdstedelijk uniform dragen, een trenchcoat, petje en linnen tas. Mijn tweeling schrijft over hetzelfde zeitgeisty onderwerp, een vervlechting van feminisme en internetcultuur, en bij de koffie vooraf raden we elkaar boeken aan die we allebei al hebben gelezen. Eenmaal neergezegen in onze zachte fauteuils op het verhoogde podium constateren we tevreden dat we het volledig eens zijn over de urgentie van de vrouwenzaak, en terwijl ik de microfoon ontspannen op mijn handpalm laat balanceren, valt mijn oog op een mevrouw van een jaar of zeventig in een blauwe maillot, die pal vooraan krassend meeschrijft in een klein schriftje. Ze is na afloop van het gesprek de eerste die haar hand opsteekt. Ze heeft geen vraag, maar een opmerking.

'Jullie hebben het over dezelfde onderwerpen die wij in de jaren tachtig al bespraken.'

De glimlach zakt van het gezicht van mijn gesprekspartner. Ik voel mijn eigen mondhoek trillen.

De blauwe maillot zegt: 'Ik vind jullie hysterisch.'

Twee dingen zijn tegelijk waar. Ding één: vrouwen zijn geëmancipeerder dan ooit. Ding twee: het gevecht dat we drie feministische golven geleden vochten, staat opnieuw op de agenda. We hoeven niet te doen alsof er geen vooruitgang is geweest, maar kunnen wel de ervaring van eerdere generaties toepassen op het nu.

Vraag je je af hoe een verouderd idee (zoals dat we de

waarde van een vrouwenleven wegen in wiegjes) zomaar weer populair kan worden, dan is het belangrijk om in het achterhoofd te houden hoezeer het internet onze tijdsbeleving en onze interpretatie van de recente geschiedenis aantast.

De culturele stagnatie van de post-covidjaren heeft geleid tot een maatschappelijke nostalgie: het gros van de nieuwuitgekomen blockbusters van de afgelopen jaren is ofwel een vervolg, ofwel een reboot. Dat wat gloednieuw is, verschijnt in feeds naast dat wat al decennia oud is. Dit wordt geremixt met je eigen tijdlijn, en verweven met iets wat in een nieuwe context verwijst naar iets ouders. Een rondje langs je apps: de reboot van *Gossip Girl* zie je naast nostalgische clipjes van de originele serie, vermengd met actuele berichtgeving over de rechtszaak rond een van de sterren, Blake Lively, vervolgens lees je hoe dat inhaakt op het wereldnieuws. En dat dwars door het andere nieuws heen, boven op de berichten van je vrienden, en je foto-app die 'herinneringen' pusht van kiekjes die je jaren geleden maakte, gecombineerd met posts op sociale media die van vorige week of een uur geleden kunnen zijn maar die nú relevant zijn voor jou.

Naar dat alles kijk je voor onbepaalde tijd, niet op gezette momenten, maar fragmentarisch door je dag heen, waardoor al die terugblikken zich vermengen met je dagelijks leven, net zo lang tot alles alleen maar een soort 'nu' is. 'Kennis' verwordt dan van iets wat we doorgeven en waarop we voortbouwen, tot een soort horizontaal netwerk van vrije associatie, onbelemmerd door enige context.

'Nu' bestaat voor een groot deel uit nostalgie, wat maar een kleine stap verwijderd is van neoconservatisme, het verlangen naar een tijd voordat rechtenbewegingen voet aan de grond kregen.